

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра фізичної географії та природокористування

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Асистентська практика у ВНЗ

Рівень вищої освіти	<u>третій (освітньо-науковий)</u>
Спеціальність	<u>106 «Географія»</u>
Факультет	<u>геолого-географічний</u>

2017-2020

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни

Асистентська практика у ВНЗ

Розробник: зав. кафедри фізичної географії та менеджменту природокористування, д.г.н., проф. Шуйський Ю. Д.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фізичної географії та природокористування

Протокол № 1 від 31 серпня 2017 р.

Протокол № 1 від " 31 " серпня

Завідувач кафедри

проф. Шуйський Ю.Д.
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від " 04 " 09.2017 р.

Голова НМК

Біланчов Я.М.
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри фізичної географії та природокористування

Протокол № 1 від 31 серпня 2018 р.

Завідувач кафедри

проф. Шуйський Ю.Д.

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри фізичної географії та природокористування

Протокол № 1 від 30 серпня 2019 р.

Завідувач кафедри

проф. Шуйський Ю.Д.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів - 6 змістових модулів - 3 годин - 180 Індивідуальне науково-дослідне завдання - не передбачено	Галузь знань 10 Природничі науки Спеціальність 106 Географія Рівень вищої освіти третій (освітньо- науковий)	Обов'язкова
		<i>Рік підготовки:</i>
		3-й
		<i>Семестр</i>
		1-й
		<i>Лекції</i>
		-
		<i>Практичні, семінарські</i>
		-
		<i>Лабораторні</i>
		-
		<i>Самостійна робота</i>
		180
		<i>Індивідуальна робота</i>
		-
<i>ІНДЗ</i>		
-		
Форма підсумкового контролю: диференційний залік		

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Педагогічна асистентська практика аспірантів є важливим етапом професійної підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії до науково-практичної діяльності, який має за мету формування професійно-педагогічних компетентностей щодо здійснення освітнього процесу у закладах вищої освіти. Є складовою навчального процесу на геолого-географічному факультеті ОНУ імені І.І. Мечникова.

Педагогічна практика у ЗВО здійснюється з урахуванням обов'язкового мінімуму змісту програми професійної підготовки викладача вищих навчальних закладів після вивчення базових психолого-педагогічних дисциплін.

Мета педагогічної асистентської практики аспірантів - формування системи компетентностей майбутніх науково-педагогічних працівників, здатних здійснювати аналітичне осмислення стану та перспектив розвитку сфери географічної освіти, створювати та впроваджувати новий зміст освіти та новітні технології навчання.

Завдання педагогічної асистентської практики:

- поглиблення теоретичних та фахових знань, отриманих під час навчання в аспірантурі;
- набуття досвіду проведення всіх форм організації навчального процесу і видів навчальних занять у закладах вищої освіти; конструювання лекцій, семінарів, лабораторних та практичних занять на сучасному методичному рівні;
- інтеграція науково-дослідної та педагогічної діяльності практикантів;
- розвиток професійно-педагогічних здібностей на основі досвіду практики.

Додаткові завдання:

- отримання уявлень про діяльність конкретної кафедри на посаді науково-педагогічного працівника у період проходження практики;
- впровадження результатів дисертаційної роботи в учбовий процес;
- формування умінь моніторингових досліджень у галузі географічної освіти;
- стимулювання самовдосконалення майбутніх фахівців.

Базою для проходження практики є геолого-географічний факультет Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Процес проходження педагогічної практики спрямований на формування наступних **компетентностей:**

- КСО 02 – здатність дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки і моралі у міжособистих стосунках та у суспільстві;
- КСО.08 - здатність засвоювати знання сучасної системи організації та управління наукових установ та ВНЗ;
- КСО.09 – здатність планувати, розробляти й реалізувати різнопланові заходи щодо організації учбового процесу;
- КЗП.11 – здатність засвоювати знання психолого-педагогічних проблем і особливостей методики викладання географічних дисциплін у вищій школі, організація освітнього процесу в системі вищої школи;

КСП.05 - застосовувати розширенні знання про методику та організацію навчального процесу у вищій школі;

Програмні результати навчання (вміння та навички):

- вміти враховувати у своїй діяльності специфіку службових відносин та персональної відповідальності, підтримувати стосунки у трудовому колективі на правовій основі та демократичних засадах;
- вміти формулювати цілі і завдання власної діяльності з урахуванням суспільних, державних і виробничих інтересів;
- вміти визначати чинники, що призводять до виникнення конфліктів у міжособовому спілкуванні, та зменшувати рівень їх впливу; діагностувати власний стан та стан і настрої членів колективу, виявляти та зменшувати рівень психологічної напруги в колективі;

- володіння інформацією щодо організації роботи установ НАН та ВНЗ України, трансформаційних процесів, які відбуваються в них;
  - володіння інформацією щодо структури, організації та управління науковими установами та ВНЗ, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації в Україні, в тому числі і через аспірантуру та докторантуру;
  - вміти планувати учбовий процес, реалізовувати різнопланові заходи для їх вико-нання;
  - вміти діагностувати стан розвитку особистості студентів та здійснювати індивідуальний підхід в процесі навчання та виховання, приймати оптимальні рішення згідно педагогічним та етичним принципам;
  - вміти здійснювати конструювання лекцій, семінарів, складати контрольні завдання, тести для перевірки знань студентів, проводити на сучасному мето-дичному рівні лабораторні та практичні заняття;
  - вміти розробляти й проводити різні за формою навчання заняття найбільш ефективні при вивченні відповідних тем і розділів програми, адаптуючи їх до різних рівнів підготовки студентів;
  - вміти на сучасному методичному рівні проводити лабораторні та практичні заняття
- Вміти забезпечити техніку безпеки при роботі студентів з приладами;
- вміти розробляти плани і програми навчальних та виробничих практик;
  - вміти забезпечити техніку безпеки в період проходження практик студентами;

Аспіранти повинні уміти:

- визначати мету та завдання навчальних занять;
- застосовувати різні форми та методи освітньої взаємодії;
- застосовувати сучасні освітні технології, інформаційно-комунікаційні та інтерактивні;
- розробляти навчально-методичні матеріали та здійснювати контроль знань студентів.

Під час проходження асистентської практики передбачається проведення видів педагогічної діяльності, звіти за якими повинні бути включені у *портфоліо*:

- відвідання не менше одного заняття кожного типу (лекційного, семінарського та лабораторного), що проводить керівник асистентської практики;
- самостійне проведення не менше трьох лабораторних занять;
- підготовка та проведення не менше двох семінарських (або одного семінарського та одного лекційного) занять;
- розробка роздавального матеріалу (у формі білетів для опитування або тестів) для письмового опитування студентів по визначеній керівником практики темі, проведення опитування за розробленими матеріалами та оцінка його результатів;
- проведення не менше двох контрольних робіт та здійснення перевірки їх результатів;

Під час проходження асистентської практики аспірант зобов'язаний:

- відповідально відноситися до виконання поставленого перед ним керівником асистентської практики завдання;
- виконати всі обов'язкові види педагогічної діяльності, проявивши при цьому свої професійні знання та навички;
- скласти письмовий звіт про виконану роботу;
- захистити його на засіданні кафедри.

Педагогічна асистентська практика проводиться після вивчення курсів «Педагогіка вищої школи» або «Основи педагогіки та методика викладання у ЗВО» (магістерський курс).

Проведення педагогічної асистентської практики складається з трьох етапів.

3. ПРОГРАМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Початковий етап (2 кредити ЄКТС).

Змістовий модуль 1. З'ясування та формування завдання та функцій практики.

Формулювання мети та завдання практики, що віддзеркалює основну ідею, її освітній, розвиваючий і виховний характер. Складення індивідуального плану проходження практики. Знайомство з навчально-методичною, науковою роботою відповідної кафедри, нормативно - правовою базою, що регламентує організацію освітнього процесу в Університеті. Відвідування занять викладачів кафедри.

Організація змісту занять, підбір методів, вибір логічних підходів (індуктивний або дедуктивний), використання проблемного підходу, самостійна робота. Відображення замислу і проекту заняття в плані-конспекті заняття.

Основний етап (3 кредити ЄКТС).

Змістовий модуль 2. Підготовка методичної розробки занять з дисципліни відповідної кафедри. Складання планів-конспектів занять та плану виховного заходу.

Складання розгорнутих планів-конспектів занять, обговорення з науковим керівником. Підготовка необхідних методичних та дидактичних матеріалів, вивчення технології проведення занять. Аналіз змісту занять з метою виявлення освітньої дидактичної мети, розкриття структури, визначення зв'язків змісту з попереднім і наступним матеріалом (внутрішньопредметні зв'язки), виявлення опорних понять, вияснення подальшого використання цього змісту в процесі вивчення матеріалу.

Аналіз занять в вигляді детального сценарію: вступна, основна частина, закріплення, домашнє завдання. Формулювання питань. Внесення в конспект рисунків і схем приладів, вказівок про місце використання заходів навчання, коментарів до них. Докладний опис домашнього завдання. Подальша заміна конспекту складанням плану з винесенням значної його частини на постійні картотеки з переліком обладнання до заняття, дидактичним матеріалом в вигляді варіантів завдань для проведення роботи, описом дослідів, необхідними виписками з першоджерел. Виділення в конспекті кольоровим чорнилом після проведення заняття недоліків, самоаналіз з метою подальшого усунення. Підготовка запланованого в конспекті заняття обладнання, перевірка експерименту.

Організація та проведення для студентів заходу виховного спрямування. Проведення засідання наукового гуртка або проблемної групи для вирішення поставленої наукової проблеми. Використання докладів з презентаціями. Обговорення.

Заключний етап (1 кредит ЄКТС).

Змістовий модуль 3. Підведення підсумків педагогічної асистентської практики.

Підготовка звітних матеріалів за підсумками проходження практики. Перевірка звітних матеріалів керівником та обговорення результатів. Захист результатів практики.

4. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Основну функцію науково-методичного забезпечення педагогічної асистентської практики виконують навчально-методичні комплекси відповідних дисциплін, а також наступні інструктивно-методичні матеріали: конспект лекції, конспект практичного або лабораторного заняття, портфоліо з матеріалами щодо виконання всіх завдань практики.

Орієнтовна схема конспекту лекції

1. Наявність конспекту, робочих нотаток.
2. Оголошення теми, плану заняття.
3. Наукове та методичне обґрунтування основних положень, що розглядаються.
4. Чіткість, логічність, доступність викладання матеріалу.
5. Реалізація основних принципів навчання.
6. Зв'язок з попереднім матеріалом, міждисциплінарні зв'язки.
7. Економне використання часу.
8. Дотримання структури заняття, використання інноваційних форм та методів навчання.
9. Характеристика робочої атмосфери заняття.
10. Організація управління процесом навчання (підтримування інтелектуально-емоційного контакту з студентами; застосування різних прийомів та методів навчання)

11. Мовлення викладача (логічність, доступність, емоційність, доказовість, впевненість).

Орієнтовна схема конспекту практичного заняття

1. Тема заняття.
2. Мета заняття.
3. План.
4. Короткий опис роботи кожного пункту плану (питання, форми роботи, зміст).

Схема аналізу проведеного лекційного заняття

У відповідності з розкладом " _____ " _____ 20__ року
проведено лекцію з предмету _____

Тема: _____

П.І.Б. аспіранта _____

Науковий характер лекції. Влучність розкриття теоретичних положень, категорій, визначень.

1. Зв'язок теоретичного матеріалу з досягненнями практики соціально-педагогічної роботи. Популяризація досягнень науки, передового досвіду соціально-педагогічної роботи.
2. Методичний рівень викладання: наявність плану лекції, його зв'язок з попереднім матеріалом, використання структурно-логічних схем, логічність і послідовність викладення матеріалу, аргументованість висновків.
3. Практична спрямованість: орієнтація на зміст та завдання практичних (семінарських) занять з даної теми. Точність, визначення завдань і термінів їх виконання
4. Завдання для самостійної роботи студентів: їх наявність, влучність, доцільність, творчий характер повідомлення термінів та форми перевірки знань.
5. Стилль викладання: точність визначень, формулювань, емоційність, демократичність, володіння аудиторією, дисципліна
6. Мовленнєві характеристики: чіткість, легкість голосу, вдале інтонування, голосність, тональність
7. Рівень технічного забезпечення
8. Оцінка ефективності проведеної лекції.

Побажання та зауваження _____

Дата _____ П.І.Б. рецензента

підпис

Схема аналізу проведеного практичного (семінарського заняття)

У відповідності з розкладом " ____ " _____ 20__ року проведено

Практичне (семінарське) заняття з предмету _____

Тема: _____

П.І.Б. аспіранта _____

Наявність робочого плану практичне (семінарське) заняття

1. Визначеність мети, завдань практичне (лабораторне) заняття, достатня вмотивованість діяльності студентів
2. Відповідність змісту практичного (лабораторне) заняття програмі навчального курсу
3. Форма проведення практичного (лабораторне) заняття
4. Форми оцінки знань, умінь та навичок студентів під час проведення практичного (лабораторне) заняття. Доцільність їх застосування
5. Використання прийомів активізації пізнавально-пошукової діяльності студентів
6. Спрямованість практичного (лабораторне) заняття на самостійну роботу студентів
7. Особливості стилю педагогічної взаємодії зі студентами
8. Оцінка ефективності проведеного практичного (лабораторне) заняття

5. ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль за ходом виконання програми практики здійснюється науковим керівником. Загальне керівництво педагогічною асистентською практикою аспіранта покладено на завідувача кафедри, за якою закріплений аспірант. Форма підсумкового контролю - диференційний залік.

До захисту практики здобувачем вищої освіти ступеня доктора філософії подаються документи:

- Індивідуальний план проходження практики;
- Відгук-характеристика керівника практики;
- Портфоліо з матеріалами щодо виконання всіх завдань практики

Розрахунок кількості балів за результатами практики наведено у табл. 1.

Таблиця 1. Розрахунок кількості балів, отриманих студентом під час проходження практики

Вид діяльності	Кількість відповідних видів завдань	Кількість в балах за виконання відповідних видів завдань	Максимальна сумарна кількість балів
Семінарське заняття	1	20	20
Лабораторне заняття	2	15	30
Розробка, проведення та перевірка контрольної роботи	1	20	20
Підготовка опитування	1	10	10
Звіт студента про проходження практики	1	20	20
Разом			100

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання. Форма звітності студента про проходження практики - письмовий звіт. Письмовий звіт подається на рецензування науковому керівникові практики від кафедри. У звіті мають бути відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки та пропозиції, список використаної літератури тощо. Оформлюється звіт за вимогами, встановленими програмою практики.

Письмовий звіт про проходження практики студент захищає на засіданні відповідної кафедри, за що може тримати максимальну оцінку **20 балів**.

За результатами семестрової діяльності та захисту звіту аспірант отримує оцінку в балах, розрахунок якої наведено у табл. 2.

Таблиця 2. Розрахунок оцінки за практику

За усі обов'язкові види діяльності	Максимальна сумарна кількість балів
Отримані під час проходження практики	80
Звіт	20
Разом	100

Аспіранту, який не виконав програму практики з поважних причин, може бути надано право проходження практики повторно.

6. Рекомендовані джерела та інформаційні ресурси

Законодавчі і нормативні документи

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України « Про вищу освіту» .
3. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ МОН України від 16 липня 2018 р. № 776.
4. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266: Наказ МОН України від 06 листопада 2015 р. № 1151.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344.
6. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах): Постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261.
7. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266.

Основна література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник / А.М. Алексюк. - К.:Либідь, 1998. - 560 с.
2. Біляковська О.О. Дидактика вищої школи: навч. посібн. / О.О. Біляковська, І.Я. Мицишин, С.Б. Цюра. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. - 360 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С.С. Вітвицька: - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 384 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи /А.І. Кузьмінський. - К.: Знання, 2005.- 486 с.
5. Левченко Т.І. Європейська освіта: конвергенція та дивергенція / Т.І. Левченко. - Вінниця, 2007.
6. Лекції з педагогіки вищої школи / За ред. В. І. Лозової. - Харків: ОВС, 2006. - 496 с.
7. Мороз О.Г. Педагогіка і психологія вищої школи / О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І.Юрченко . - К.: НПУ, 2003. - 267 с.
8. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі / В.М. Нагаєв: Навч. посібн. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 232 с.
9. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О.М. Пехоти. - К.:А.С.К., 2001. - 256 с.
10. Педагогіка вищої школи / за ред. З.Н. Курлянд. - К.: Знання, 2005. - 399 с.
11. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підручник.- 3-є вид. /Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. - К.:Каравела, 2011. - 360 с.
12. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: Практикум: навч. посіб. /Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко: - К.: Каравела, 2008. - 335 с.
13. Поляков Н.В. Классический университет: от идей античности к идеям Болонского процесса / Н.В. Поляков, В.С. Савчук. - Днепропетровск, 2007.
14. Проблеми формування професіоналізму особистості та діяльності майбутнього фахівця в контексті вимог євроінтеграції: колективна монографія / під наук. ред. проф. О.С. Цокур. - Одеса: СПД Бровкін О.В., 2012. - 160 с.
15. Ситуационный анализ, или Анатомия кейс-метода / Под ред. Ю. П. Сурмина. - Київ: Центр інновацій та розвитку, 2002. - 286 с.
16. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З.І.Слепкань. - К.: Вища школа, 2005. - 240 с.
17. Трайнев В.А. Дистанционное обучение и его развитие (Обобщение методологии и практики использования) / под общ. ред. В.А. Трайнева. - М.: Дашков и К., 2008. - 293 с.

18. Трайнев В.А. Повышение качества высшего образования и Болонский процесс. Обобщение отечественной и зарубежной практики / В.А. Трайнев. - М.: Дашков и К., 2008. - 390 с.
19. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М. Фіцула. - К.: «Академвидав», 2006. - 352 с.
20. Хуторской А. В. Эвристическое обучение. Теория, методология, практика / А.В. Хуторской . - М.: Международная педагогическая академия, 1988. - 266 с.
21. Цокур О. С. Педагогіка вищої школи. Вип. 2. Педагогічний менеджмент: навчально - методичний посібник / О.С. Цокур. - Одеса: «Юридична літ-ра», 2002. - 68 с.
22. Чернілевський Д.В. Педагогіка та психологія вищої школи: навч. посібн./ Д.В. Чернілевський, М.І. Томчук. - Вінниця: Вінн. соц.-екон. ін.-тут Ун-ту "Україна", 2006. - 402 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Бібліотека Інституту географії Національної академії наук України - <https://igu.org.ua/uk/node/22080>
2. Географіка. Географічний портал - <http://geografica.net.ua/>
3. Географія. Навчально-методичний сайт ПрАТ "Інститут передових технологій" - <http://osvitamet.com.ua/>
4. Електронний довідник про Землю. (англ.) - <https://editors.eol.org>
5. Міністерство освіти і науки України – <http://mon.gov.ua>
6. Навчальний Інтернет-ресурс з географії - <http://www.geograf.com.ua/>
7. Офіційний сайт Одеського національного університету імені І. І. Мечникова - <http://onu.edu.ua>
8. Український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів – <http://prometheus.org.ua>